

В. М. Слівінський

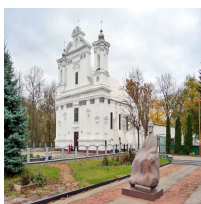
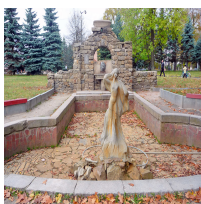
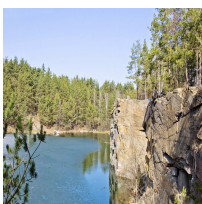
Коростишів

КОРОСТИШІВ – місто [Житомирської області](#), райцентр. Коростишів. міській раді підпорядк. села Бобрик і Теснівка. Знаходиться на р. *Тетерів* (притока [Дніпра](#)), за 108 км від Києва, за 28 км від обл. центру та за 3 км від залізнич. станції з однойм. назвою. Площа 9,74 км². Насел. 26 068 осіб (2001, складає 92,9 % до 1989), переважно українці. Через місто проходить автомагістраль Київ–Чоп. Тер. К. була заселена здавна, про що свідчать знайдені знаряддя праці доби бронзи, а також виявлені 2 ранньослов'ян. поселення (6–7 ст.). За нар. переказами, тут знаходився центр одного з древлян. племен (мінчан, або мічан). Уперше К. згадується у писем. джерелах литов. доби (від 1399). Існує низка версій щодо походження назви міста: від слова «корост» – корчі, пеньки, коріння (М. Бродацький у ст. «Найдавніший Коростишів» зазначив, що саме від них перші поселенці звільняли землю для посівів); від «корость», «короста» – гроб (за Л. Похилевичем; у серед. 19 ст. тут була низка кам'яних надгроб. пам'ятників дотатар. періоду); від прізвиськ Коростиш (*О. Стрижак*), Короставий або Коростовий (*Ж. Варбот*); від «корст» – камінь (*Л. Омельченко*); від імені язичниц. бога Сонця – Хорса, або Корса (*П. Білоус*). На 1471 К. входив до Житомир. пов. Київ. воєводства. 1499 великий князь литовський Олександр подарував поселення бояринові Кшиштову-Олександру Кмисті. 1565 К. перейшов у власність родини Олізарів (належав до 1865) і став центром їхніх земел. володінь. 1602 споруджено замок, 1634 – міст через Тетерів. Жит. брали участь у Визв. війні під проводом Б. Хмельницького. Від 1649 – сотенне містечко Білоцерк. полку. 1653 війська С. Чарнецького зруйнували К. За Андрусів. перемир'ям 1667 його повернуто під владу Польщі. 1694 тут козаки С. Палія на чолі з І. Килянком та С. Безпалим розбили польс. загін. 1696 містечко спалили татари. Від 1777 у К. відбувалося 8 щоріч. ярмарків. 1779 надано Маґдебур. право. 1783 мешкало бл. 600 осіб. За 2-м поділом Польщі 1793 – у складі Рос. імперії. Від 1797 – містечко, волос. центр Радомисл. пов. Київ. губ. У 1-й пол. 19 ст. у К. створ. декілька сукон. мануфактур. 1837 відкрито водолікарню.

У серед. 19 ст. розпочато розроблення покладів місц. гранітів (див. [Коростишівське родовище граніту](#)). В 2-й пол. 19 ст. уведено в експлуатацію папер. і сірник. ф-ки, винокур., пивовар. і склороб. заводи. 1897 у м-ку налічувалося 7863 жит. (євреїв – 4160 осіб). За часів Визв. змагань 1917–21 К. перебував у зоні селян. повстан. рухів. 1919 тут відбувалися бої частин Армії УНР з більшовиками. Від 1923 – райцентр. Від 1925 – смт, від 1938 – місто рай.

значення. Від 1932 – у складі Київ., від 1937 – Житомир. обл. Жит. потерпали від голодомору 1932–33 (кількість встановлених жертв – 311), зазнали сталін. репресій. Від 9 липня 1941 до 28 грудня 1943 – під нім.-фашист. окупацією. Діяло підпілля. На фронтах 2-ї світової війни воювало 2153 коростишівці. 1946 побл. К. виявлено поклади бурого вугілля, а 1949 розпочато його видобуток. 1939 мешкало бл. 11,2 тис., 1959 – 17 тис., 1979 – 24,4 тис., 1989 – 28 тис., 1998 – 28 тис. осіб. Нині К. – один із найвідоміших в Україні та за її межами центрів гранітодобув. й оброб. промисловості. Тут працюють також спирт. і молоч. заводи. У К. – 5 заг.-осв. шкіл, 6 дитсадків, аграр. ліцей, пед. коледж; рай. Будинок культури, 3 б-ки, муз. і художня школи, [Коростишівський народний історичний музей](#); рай. лікарня, 2 поліклініки, 2 фельдшер. пункти, санаторій «Тетерів», обл. протитуберкульоз. санаторій «Лісова казка»; відділ. 8-ми банків; готель. Є парк (пам'ятка садово-парк. мистецтва місц. значення). Виходить [«Коростишівська газета»](#). Пам'ятки архітектури: барок. костел Пресвятої Богородиці (1798; у рад. часи використовували як зерносховище, 1991 повернуто катол. громаді), плебанія (19 ст.), купальня (1820) і госп. споруда (1830–40) садиби Олізарів, пошт. станція (1848–50), учител. семінарія (нині пед. коледж; 1873), бавовняно-папер. ф-ка (1896–1913), санаторій «Тетерів» (1930). Діють реліг. громади УПЦ КП, УПЦ МП, РКЦ, євангел. християн-баптистів, християн віри євангельської. Встановлено погруддя Т. Шевченка, пам'ятник Г. Олізару, меморіал Слави. Серед видат. уродженців – Черніг. полковник М. Небаба (кін. 16 ст. – 1651); брати мовознавець Євген і актор, режисер Павло Кудрицькі, хімік [Л. Карабанова](#), філософи [І. Вайнштейн](#) і [В. Штанько](#); польс. поет, громад. діяч Г. Олізар (1798–1865), поет, перекладач, громад. діяч [Д. Гофштейн](#), письменник, літ. критик, музикант [О. Клименко](#); художник-монументаліст [Ю. Левченко](#); хор. диригент, композитор, засл. арт. УРСР [З. Заграничний](#), педагог-вокаліст, засл. діяч мистецтв УРСР [М. Михайлов-Сидоров](#); громад.-політ. діяч [С. Березняк](#); Герої Рад. Союзу [Б. Сидоренко](#), [Ф. Форзун](#). У Коростишів. учител. семінарії (згодом – пед. технікум) працювали громад. і культур. діяч, чл. Кирило-Мефодіїв. братства [І. Посяда](#) (1823–94; у К. й помер), літературознавець М. Андрієвський (1842–87), історик, академік АН Білорус. РСР і АН СРСР [В. Пічета](#), зоолог [В. Совинський](#), навчалися письменник [С. Васильченко](#), літературознавець, чл.-кор. АН УРСР [Є. Шабліовський](#), кінорежисер, нар. арт. СРСР [Т. Левчук](#). У К. минули дит. роки мистецтвознавця, арх., художника [Г. Лукомського](#). Тут мешкали Герой Радянського Союзу [В. Балакін](#) і повний кавалер ордена Слави [О. Броницький](#).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Похилевич Л. Сказания о населенных местностях Киевской губернии. К., 1864;
2. Біла Церква, 2005;
3. Єршов В. О. Магдебурзьке право в Коростишеві // Житомир в історії Волині і України. Ж., 1994;
4. Радкевич І. Назавжди в душі моїй // Кожному мила своя сторона: Краєзнавчі нариси про видат. людей, минуле Житомирщини, обряди і звичаї населення краю. К., 1998. Ч. 2;
5. Слівінський В. М. Коростишів і коростишівці на початку ХХ століття. Коростишів, 2005.

Бібліографічний опис:

Коростишів / В. М. Слівінський // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-5183>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).